

‘शिविर’ ५५५१२, ३१५५१

Khayalnama

ADAMS BATTERY COMPANY

== 楊 ==

શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ

६-विषय

નાટકનો દુકસાર તથા ગાયનો.

રચનાની પ્રસિદ્ધ કરનાર

નરુભાઈ કાલુભાઈ શાહ.

માલેક:-શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ

પ્રસિદ્ધ કરવાઈ ઠેકાણુ.

તારદેવ બાલીવલા શાંત થીએટર-મંડળ

संवत् १९८२

આવૃત્તિ ૬ થી

J. A. 9525

अतः २५००

મુરત-ખપાડીઆ ચક્કા પર આવેલા ધી ન્યુ સમાચાર પ્રી.

પ્રેસના ખંડુભાઈ રામભાઈ નાયકે છાપી.

મીમત ૪ આન.

23033

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કોંપીયર્સ સંગ્રહ
૧૩ - ૧૨

---

૪. સ. ૧૯૧૧ ના ઈંગ્લીશ કોપી રાઇટ એક્ટ નથા ૧૮૬૯ ના
જુના એક્ટ મુજબ આ નાટક રજીસ્ટર્ડ કરાવી, પ્રકાશકે
સર્વ અધિકાર પોતાને સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે તેમની
આગા કે અનુમતિ વિનાં કોઈએ બજાવવું બજાવવું
કે છાપવું, છપાવું નહિ.

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૨૩૦૧૩ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ૮૭૪ વિજય

વિષય

અમૃતલાલ લક્ષ્મીચંદ ખોખાણીની
દંખરેખ નીચે ચાલતી

ઝવેરી ચંદુલાલ એલ. ખોખાણી એન્ડ કું.

ચાલુ જમાનાને અનુસરતી ઉત્તમ કારીગીરીવાળા

મન પસંદ સોના આંદીના દાગીનાનો

સ્ટોક તૈયાર છે,

તેમજ

ઝોર્ડર આપવાથી વાયદાસર તૈયાર કરી

આપવામાં આવે છે.

એક વખત વીઝીટ લઈ ખાત્રી કરવાની

વિનંતી કરવામાં આવે છે.

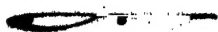

ડ. શેખમેમણ સ્ટ્રીટ, નાં ૨૮૯-૬૧, મુંબઈ.

તારતું મરનામું:—“Hemvanti.”

ટેલીફોન નં. ૬૬૬

છત્રવિજય નાટકના પાત્રો

પુરૂષ પાત્રો.

છત્રસાહ—મહોબાનો યુવરાજ પાછળથી ખુદેલખડનો મહારાજ
 ચંપતરાય—મહોબાનો મહારાજ છત્રસાહનો પીતા
 દલપતરાય—સાગરનો યુવરાજ
 સંભાકરણુ—સાગરનો મહારાજ
 સુલતાન—દીલ્હીનો શહેનશાહ આલમગીર
 મોઆજમ—દીલ્હીનો શાહબદો
 કંચુકીરાય—ધારીરનો રાજા
 પહાડસાહ—ઝોરજનો રાજા
 કીદારખાન—શહેનશાહી ફોજનો સેનાપતી
 જયસાહ
 જસવન્તસાહ } —ગેવાડને મારવાડના મહારાજ.
 હીરો—ભગો—કંચુકીરાયના સેવકો
 રૂઘણ—ખુદેલખડ ને દીલ્હી
 ઓપદાર, હાખારીઓ, સીપાહીઓ, અને રાજામહારાજાઓ વીજેરે.

શ્રી પાત્રો.

વિજયા—કંચુકીરાયની પુત્રી, છત્રસાલની મહારાણી,
ધારીરની રાજકન્યા

વિમળદેવ અથવા
વિમળા } —સંભાકરજીની પુત્રી છત્રસાલની રાણી

હીરાદેવી—ઝોરછાની મહત્વાકાંક્ષાવાળી મહારાણી.
પદ્માકસિંહની સ્ત્રી.

સુકેલાદેવી—કંચુકીરાયની રાણી

કેશર—કંચુકીરાયની માલજી. ભગાની સ્ત્રી

સાહેલીઓ—ચારંગનાઓ-દાસીઓ ખવાસજો છ. છ.

છત્રવિજય નાટકનો દુંકસાર.

પ્રસ્તુત નાટકના સમયમાં મત્રાટ આલમગીરની દાર્દદર્શી રાજનીતિના પ્રભાવે ભારતવર્ષમાં મોગલ શહેનશાહતનો ઝંડો ચારે દીશમાં નિષ્કંટક ફરકતો હતો. તે અન્સામાં બુદ્ધિખંડમાં સર્વત્ર કુમંપની ધોર રતી છવાઈ હતી. તે નીશાને બંદી પ્રભાતના ખાલ સુધી સમો પ્રનાપી યુવરાજ છત્રસાહ ઉપ્પ પામ્યો. જે ભારતવર્ષમાં બુદ્ધિખંડના ઇતિહાસમાં સુવણાક્ષરે ચીરંજીવ નામ મુદ્રા મળ્યા. તે અત્રસાહ આજ નાટકનો નાયક છે.

સ્વદેશભક્તિનાં મોંઘા વીરવૃત્ત ઉજવવા, પ્રતાપી આપારાવળના વિભજન યશને લાંબુ ન હાગે તે ચિત્તવૃત્તી જગવવા એ વિરતરે સ્વદેશને તનમન અને ધનનુ બળીદાન આપી જનસમાજના હૃદયમાં દેશદાઝની ઉજવણ ઉર્મી પ્રકટાવી બાવી પ્રગળે દેશભક્તિના જે હિતમ પાઠ બહુઆ હતા, એ બાવના જનમૃત કરવાનો આજના નાટકનો ઉદ્દેશ.

નાટક પુરું પડે.

બુદ્ધે ડમ્મા મહોબ્બા, ઓરછા, ધારીર અને સાગર ચાર રાજ્યોનો વિશેષ થાય છે. તેમાં માત્ર મહોબ્બાના યશસ્વી મહારાજના ચરિત્ર અને તેનો પુત્ર છત્રસાહ સાચા સ્વદેશભક્ત રહ્યા હતા.

આજના જમીન મહત્વાકાંક્ષીવાન મહારાણી હીરા દેવીએ એક નિઃસ્વાર્થ દોષથી પેતાનું રાજ્ય અંપતરાયના હાથમાં ન

જય એટલા માટે અનેક પ્રયત્નોની ભળ ગુચી, સંભાળરણ અને ચંપતરાયના હૃદયમાં વૈર બીજ વાળ્યા હતાં.

રાજા પહાડસીંહ નિર્જળ મનનો હતો. રાજાની નીર્જળતાનો લાભ લઈ, સંભાળરણને આડું અવળું સમજાવી, તેની કુંવરી વિમળાને પોતાના કૃત્રિમ યુવરાજ વિમળદેવ તરીકે જાહેર કર્યો હતો. આ રીતે કૃત્રંપના કપટ નાટકની સુત્રધાર હીરાદેવી બની હતી. એક ઈંદ્રિયના યત્નવાળો સંભાળરણ હીરાદેવીનો દોર્યો દોરાયો અને દેશદ્રોહી બની બેઠો. ધારીરનો રાજા કચ્ચુકીરાય, બોળો વિલાસી તે એજ આગમી હતો. જેથી તેનું જીવન કેવળ નિરૂપયોગી હતું. શહેનશાહ આલમગીરની સાલગરેહની મુઘારકબાદી આપવા છત્રસાલ દીલ્લી આવ્યો, ત્યાં તેને પ્રારબ્ધ અનુકુળ થયું. શહેનશાહનો જીવ લેવાનું કાંઈએ કારણ કયું હતું. છત્રસાલે તે બુદ્ધિભગથી ખુલ્લું કરી શહેનશાહને જીવીતજાન આપ્યું તેમજ પહેલાં ચંપતરાયે પણ મોગલ શહેનશાહ ઉપર અનેક ઉપકારો કર્યા હતા. પીતા પુત્રના સામરથ ઉપકારોનો બદલો વાળવા શહેનશાહે આજે દીલ્લીમાં દરબાર ભરીને ચંપતરાય તેમજ છત્રસાલને બોલાવ્યા છે ત્યાંથી આજના નાટકની શરૂઆત થાય છે.

અંક ૧ લો.

પ્રવેશ ૧ લો—રથળ દિલ્હીમાં શહેનશાહ આલમગીરનો ભગ્ન
દરબાર દિવાન ઇ. આમ

સમ્રાટ શહેનશાહે પોતાની અમુલ્ય છદ્મી ગયાવનાર
મહેલખાના પાટવી કુમાર વીર હત્રસાજને તેણે કરેલા ઉપકારના
અલ્લખા ખુશી પડે તે માગી લેવાનું વચન આપ્યું તેથી દેશપ્રેમી
વીરનર હત્રસાજ, કે જેના હૃદયમાં સદૈવ પોતાના દેશને ખીજના
ત્રાસમાંથી છોડાવી, સ્વતંત્ર બનાવવાની પ્રત્યજ્ઞા રહેતી હતી,
તેણે આ પ્રસંગ મળતા ખીજું કાંઈપણ ન માંગતા પોતાના દેશની
સ્વતંત્રતાની તથા ગાંવધ બધ કરવાની માગણી કરી. માગણીનું
સ્વરૂપ જાણીતા શહેનશાહની મુંઝવણનો પાર રહ્યો નહીં અને
ખાજા બખ્શી રાજ્યલોખી શહેનશાહે હત્રસાજની માગણીને અરવી
કાર કયો તેથી હત્રસાજ ઉજ્જેરાઈ ગયો. સત્તામદ અને સ્વતંત્રતા
માટે બન્ને વચ્ચે ગસાકસી ભરેલા વચનવાદ થયો હત્રસાજે પ્રતિજ્ઞા
લાંબી કે “બુદ્ધેશ્વર અમારું હૃદય ને અમારું રહેશે તમે રાજ્ય-
ખુશીયાં નહીં આપો તો અમે બાહુબળથી લેશું.” વાત વધી પડી.
આલમગીર ઉજ્જેરાઈ ગયો અને દરબારમાં છુદેલાવીરાએ તલવારે
અંખી લાહજાદો મોઆજ્જમ વચ્ચે ધડવાથી વધુ ખરાબી થતી અટકત
થઈ વૈરનાં ખીજ તો રોપાઈ ચૂક્યાં

પ્રવેશ ૨ લો—રથળ ધારીરના મહારાજ કચુકીરાયનો મહેલ.

ધારીરના જોગ્ર અને મોજા મહારાજ કચુકીરાયનો દાસીએ.

સાથે આનંદ બાદ તેમના વિશ્વાસ અને વફાદાર નોકર લગાતું આવવું બન્ને વચ્ચે સ્વતંત્રતા સંબંધી રક્તક. બાદ મહારાજાએ પોતે ભુતી રાણીથી કંટાળી નવી રાણી કરવાના છે અને જેની હખી પોતે પોતાના ખીજા નોકર હોરા મારફત મેળવી છે તે ભગાને ખતાવવી. ભગાએ જખીને પોતાનીજ પ્રેમપાત્ર કેશર તરીકે ઓળખના. હોરા તથા કેશરનું આવવું ગરીબ પશુ શીયળવતી કેશરનું મમજી જવું અને રાજાને ખનાવી વખત સાચવી લેવે.

પ્રવેશ ૩ જે—સ્થાન માતા વિખ્યાવાસીનીના મંદીરનું ઉપવન

દેવા વિખ્યાવાસીનીનો વાર્ષિક ઉત્સવ ઉજવવા બેગી મચ્છેલું છુદેલખડની ક્ષત્રીય કુમારીકાઓનો મુગ્ધ વિનોદ. કુમાર નિમજ્જેલ જેને રાણી હોરાતેવીએ પોતે નિઃસતાન હોવાથી પોતાનું ગાળ્ય પતરાયના હાથમા ન જાય એટલા માટે કુવરી હોવા છતાં કુવર વેશમા ગમેલ છે તે આવે છે. સખીઓનો હાસ્ય વિનોદ. અચાનક દિલ્લી શહેનશાહ તરફથી છુદેલખડ સર કરવા આવેલા મેનાપતી પ્રીદાહખાનનું આવવું પોતાને શાહ તરફથી મળેલી મનાનો એ સરદાર કેવળ દૂર ઉપયોગ કરે છે અને કુમારીકાઓને કેદ પડવાને સીપાહીઓને હુકમ કરે છે. કુમાર જગસાલ તથા દલપતરાખ આવી કુમારીકાઓને એ ત્રાસમાંથી બચાવી લે છે અને પ્રીદાહખાનને કેદ કરીને છુદેલખડની સરહદ બહાર મોકલી દે છે. ઉપકારથી કૃતજ થયેલી વિજયા તથા જગસાલનું પ્રથમ પ્રેમદર્શન.

પ્રવેશ ૪ થો—કંચુકીરાપનો મહેલ.

કેશરના પ્રેમ માટે સંકાશીલ બનેલા લગાતું કેશર પાસે વધારે ખાત્રી કરવા મહારાજા કંચુકીરાય તરફથી પોતાક લખી આવવું

કેશરે જાળાને પ્રથમ ખનાવી પાછળથી મનાવી લેવો. બાદ હીરા કે જોનો પ્રેમ હજી કેશર તરફ જોનો નથી થયો તેનું આવવું. કેશર તેને પણ ઉડાવે છે. અચાનક રાજા કંચુકીરાય આવી ચડે છે. હીરા ગજરાય છે અને પાતાને છુપાવવા માટે જગા પાસે કાલાવાજા કરે છે. કેશર તથા જગા યુક્તિ કરીને હીરાને સંતાડે છે. ને રાજા પાસે માર ખવરાવે છે. કંચુકીરાય હીરાને કેદમાં મુકે છે કેશર બનાવટી પ્રેમથી રાજાને રમાડે છે. હીરાદેવીના કુત આંવ છે. વિજયાએ શીદાહાનનું અપમાન કર્યોની વાત જાણી કંચુકીરાય ચીડાય છે ને વિજયાને જોડાવી પકડે આંવે છે. પીતા પુત્રીનો સ્વતંત્રતા વિષે સંતોષ કંચુકીરાય વિજયાને તુચ્છકારી કહાડે છે અને વિજયાએ કરેલા અપરાધ મંબધી વિચાર કરવા રાણી હીરાદેવી પાસે જાય છે.

અવેશ ૫ મો—હીરાદેવીનું બાનગી વિચાર બુરન.

અવરથાની અસરથી મુંઝાઇ પુરુષ પોશાક કાઢી નાખી સુદર ક્ષી વેપમાં સજ્જ થઇ (વિમળદેવ) વિમળાકુમારી એકાંતમાં મનના ઉભરા કાઢતી હોય છે. ત્યાં રાણી હીરાદેવી આવી ચડે છે. અને વિમળાને ક્ષી વેપમાં જોઇ તેને ધમકાવે છે અને પુરુષ પોશાક પહેરવાની ફરજ પાડે છે. વિમળા ગજરાતી મુંઝાતી તાપે મઠ ચાલી જાય છે. હીરાદેવીના કપડ વચનોથી કારમાઇ મીઠા જેવા મીઠાનું લોહી પીવાની પ્રતિજ્ઞા કરી બેઠેલ સંભાકરણ દેહવિષાતક બનવા માટે પશ્ચાતાપ કરતો આવે છે હીરાદેવી તેને મેણાં ટોચાંથી વધારે ઉચ્ચરે છે ને બળાતામાં લી હોમાય છે. હીરાદેવીનાં વચનોની અસરથી રાજા સંભાકરણ લીધેલી પ્રતિજ્ઞામાં અડગ રહેવા નિર્ણય કરી હીરાદેવીના દરબારમાં જાય છે. હીરાદેવીની કુખ વાજના-ઓનું દિગ્દર્શન.

પ્રવેશ ૬ છો—સ્થળ રાણી હીરાદેવીનો આદલાહી દરબાર.

દેશદ્રોહી રાણી હીરાદેવીએ દિલ્લી શહેનશાહના પ્રત્યે અખંડ વફાદારી રાખવાનો કરાવ કરવા બુદ્ધિભંડના અન્ય રાજાઓને તેડાવી ખાસ દરબાર ભર્યો છે. છત્રસાહે કરેલા તોફાનનાં કામનો બધા તીરસ્કાર કરે છે. અને બુદ્ધિભંડની વફાદારીની ખાત્રી આપવા રાણી હીરાદેવી તથા કંચુકીરાયને દિલ્લી મોકલવાનું દરે છે કુમાર દલપતરાયનું મહારાજા ચંપતરાયના દ્વાર તરીકે આગ્રાપત્ર લઈને આવવું. હીરાદેવી સંભાકરણને ઉશ્કેરે છે. પીતા પુત્રનો કર્તવ્ય સ્વ-ર્ણ અને સત્તા વિષે હૃદયદ્રાવક સંવાદ થાય છે. દલપત સંભાકરણને દેશદ્રોહી ન થવા બાણું સમજાવે છે પણ સંભાકરણ એકનો ગે. થનો નથી. અહીંથી પીતા પુત્રના કર્તવ્યની બીજબીન્ન દીશાઓ નકકી થાય છે, અને પીતા પુત્રને સંબંધ છેડતાં દલપતે દરેલા આવેશ-મય ઉપદેશથી હીરાદેવી ઉશ્કેરાઈ જાય છે. દલપતને મારવા ધસે છે. છત્રસાહે તથા ચંપતરાય આવી તેને બચાવે છે.

રજા.

અંક ૨ નો.

પ્રવેશ ૧૯૦—સ્થળ દિલ્લીમાં યમુના કિનારે શાહી બગીચો.

શાહનશાહ મોઆઝમના જન્મ દિવસ પ્રમંને શહેનશાહ આલમગીર તેને કાંઈ ભેટ આપવા આવે છે. પોતાના પીતા બેવચની કુદેવાયા અને જુદેલાઓને શાહ તરફથી અન્યાય મળ્યો હોય તથા શાહનશાહ હમેશાં ઉદાસ રહ્યા પુરે છે. તેને આજ પછી ઉદાસ બેઠને શાહ તેનો ખુલાસો માગે છે. મોઆઝમ જુદેલાઓને સ્વતંત્ર બનાવવાની માગણી કરે છે. દીધ દર્શી શહેનશાહ શાહનશાહને તથા બેગમને (લડીતાને) રાજ્યનીતિના બેદો સિમજાવે છે. કુટુંબી જનોનો અંદર અંદર રસમય અને બોધક સંવાદ થાય છે. આખરે શાહનશાહ પોતાના પુત્રના આત્મબળ પાસે હારી જાય છે. અને જુદેલાઓને સ્વતંત્રતા આપવાનું શાહી ફરમાન લખી આપે છે. તેવામાં દિલાઝખાન હીરાદેવી તથા કંચુકીરાય આવી પહોંચે છે. અને છત્રસાલે તથા દલપતરાયે કરેલી અપમાનભરી વર્તણૂકના સમાચાર કહીને શાહને ઉશ્કેરી શુકે છે. શાહ યુરસ મળ લખેલુ આજ્ઞાપત્ર ફાડી ફેંકી દે છે. અને સંભાકરણને સેનાપતી પદની તલવાર દિલાઝખાન સાથે મોકલી મોકળાવાનું રાજ્ય સર કરવાનો હુકમ કરે છે. શહેનશાહના કાવાદાવાનું દિગ્દર્શન. મોઆઝમનો દેશપ્રેમી જુદેલાઓ તરફ તીવ્રસ્કાર.

પ્રવેશ ૨ નો—કંચુકીરાયનું અંતઃપુર

મહારાણી શુકલા દેવીએ બામા માર્ગે વાત બોલી કે પોતાની

ચૈરહાજરીમાં મહારાજ કચુકીરાયે ખીજી જીને પરજીવાનું નક્કી કર્યું છે. આ વાત જાણતાંજ રાણી સુદલાદેવી કેશકુના જગા સાથે લગ્ન કરી નાખે છે, જગો હામાં હા મીલાવી પોતાનું કામ કાઢી લે છે. લગ્ન થાય છે તેવામાં દીલ્લીથી માનહસકાળ પામેલા કચુકીરાય મહારાજ પધારે છે. આ જોતાંજો જોઈ ચીડાય છે, પણ રાણી પાસે લાચાર રહે છે તે પોતાનેજ હાથે બન્નેને પરજીવી દે છે. પોતાનું મનમાન્યું થયું એટલે હવે આગળથી કરી ગોલી જોડવણ પ્રમાણે કેશર અને જગો વિદેશ વિદાય થાય છે.

પ્રવેશ ૩ જી—દીરાદેવીનો મહેલ.

૧ ગણી દીરાદેવીની એક વધુ પ્રપંચ જગા અવિન્યયા ઉત્તસાહને કોઈપણ પક્ષકાર ન હોય એ હચ્છાયા દીરાદેવી વિજયાને જનસાક્ષી છુટી પાડવાની એક ની આજ્ઞા મળે છે. દીલ્લીથી પાછા કરતા રસ્તામાં કચુકીરાય સાથે મનન કરીને વિજયાને વિમળદેવ સાથે પરજીવવાનું નક્કી કરે છે, કચુકીરાય આ ખાનગી જોડવણ મુજબ વિજયાને વાતથી અજાણી રાણી દીરાદેવીને ત્યાં મોકલે છે. વિજયા તથા સખીઓનો વિનોદ, વિમળદેવના વેશમાં વિમળા, વિજયાને પહોંચે છે, પોતાને વિમળદેવ સાથે આજ પરજીવવાની છે એમ જાણતા વિજયા ગહારાય છે. જનસાહને મળવા અંધીરી બનેલી વિજયાનો વજ્રસાદ જોઈ, વીમળદેવ બધો ભેદ જાહેર કરીને, વિજયાની શકા દૂર કરે છે, જનસાહ આવે છે. વીમળા તેને પણ ચીડવે છે, જનસાહ વીમળાનું અપોખ વર્તન જોઈ ઉશ્કેરાય છે. આખરે વીમળા, જનસાહને વચનથી બાંધી લઈ, વિજયાના જનસાહ સાથે માંધવે

જન્ન કરી આપે છે. હીરાદેવી આપી હવસાલને જોઇ ઉશ્કેરાય છે. ને તેને કેદ કરવા સીપાઇઓને બોલાવે છે. પહાડમાં, હવસાલને પાચાવ કરવા હીરાદેવીને કપડા આપી સમજાવવાનો યત્ન કરે છે, પણ વાંસી પડે છે. હીરાદેવી ઉશ્કેરાઇ જતાં કોપાવેશમાં પહાડસીદ, ખુન કરે છે, વીમળદેવ હીરાદેવીને ખુની તરીકે કેદ પકડે છે.

પ્રવેશ ૪ થો—(સ્થળ) જંગલ રસ્તા

ગોઝીલી કેશરનાં કાઠ ભગાએ ધર વસાવવાની તબવીબ કરવાગામખા જતું. શોધ કરવાં નીકળેલા હીરાનું તથા કંચુકીરાયનું આવવું. કેશર ક્ષાત્રચરિત્ર કરી વખત વિતાવે. ભગો ગામમાંથી આવતાં એપણુ સપડાઈ જાય છે. કંચુકીરાય તેમને મળેને કેદ કરીને પોતાનાં રાજ્યમાં લઈ જાય છે.

પ્રવેશ ૫ થો—સંભાકરણની ઝાવણી.

રીક્ષી શહેનશાહે, સેનાપતી પદની મોકલેલી તલવાગનો સંભાકરણ સ્વીકાર કરે છે. અને મોહબા ઉપર આક્રમણ કરવાની તૈયારી કરવાનો શીદાઇમાનને હુકમ કરે છે. એક તો પીતૃપ્રેમની કુન્તી લાગણીને લીધે અને બીજી દેશ દાઝને લીધે પીતાને ફરીથી જીતવા આવેલો દક્ષપતરાય તુચ્છ વેરની તૃપ્તી કરવાની હિચકીથી સંભાકરણને કાળની જાળમાં સપડાયેલ બંધુદ્રોહ છોડી દેવાની ફરી ફરીને વિનંતી કરે છે પણ પથ્થર ઉપર પાણી. મહોબા ઉપર અડાઈ થતી સાંભળી દક્ષપત પોતાનું કર્તવ્ય જાળવવા મહોબા નગ્ન જાય છે.

પ્રવેશ ૬ થો—સ્થળ હીરાદેવીનો દરબાર

ઝોરઝના ગાદી વારસ તરીકે પ્રજામાં ઝોળખાતો વિમળ-

કુમાર, રાણી હીરાદેવીને પતીવધના અપરાધ માટે દેહાન્ત દેડની શીક્ષા કરે છે. આશ્વત્થાથી ઉગરવા હીરાદેવી પોતાનાં પાપ પોતાની જ મેળે જાહેર કરે છે, અને દરબાર આખાની અવનવાની વચ્ચે લવણકુમાર સંભાકરણની પુત્રી વિમળા તરીકે જાહેર થાય છે. વિમળા, હીરાદેવીની બુદ્ધનો લાભ લેવામાં એક ક્ષણનો પણ વિચાર કરતી નથી અને રાજા પહાડસીંહ અપત્ર મરણ પામેલા હોવાથી આ રાજ્યના નજીકના હકદાર વારસ છત્રમાલને ગાદી મેળે છે. રાજ્ય મુકટ છત્રમાલને માથે પહેરાવતાં સભા જયધ્વનીથી ગાજી રહે છે- ત્યાં મહોબા સર કરી ચંપતરાયને મારી તેનું માથું પુનઃ હાથ મારક ઉછાળતો વિજયચેલો સંભાકરણ આવી ચડે છે. સંભા કંગણે કરેલો અત્યાચાર નગરે જોતાં પિતૃ વધનું પ્રાપ્ત્ય કરવાની દીર છત્રમાલ બિધશ્રુ પ્રતિજ્ઞા કરે છે સંભાકરણ સાથે કટુતા ભર્યાં દરવાજા થતા રાજ્યમહેલ રણમેદાનના રંગમાં પસટામ જાય છે. રાજસાલની અપુર્વ વિરતા, તુષુલ હૃદય બુદ્ધ. શીદાદાના અપરાધથી છત્રમાલને ફસારી કેદ કરી લે છે.

૨૭૩૦

અંક ૩ જો

પ્રવેશ ૧ જો—સ્થળ કંચુકીરાયની કચરી, નાથરંગ.

કેદ કરી પકડી આણલા ભગાનો તથા કેસરનો ન્યાય. ગન્દાના બદલામાં કેસરની માગણી. કેસરની અડગતા, બાદ વિજયાએ કરેલા અપમાનની સજ્જના બદલામાં વિજયાની માગણી કરવા દિદાષખાન નરકથી દુત આવે છે. કંચુકીરાયને હવે પોતાની ખરી નિયતિનું જ્ઞાન થાય છે. હાજીદા કરનાર ખુશામતીઆ નોકરો ખૂબ વખતે ખસી જાય છે. કેસરની વફાદારી. રાજ્ય સેવા બળવવા માટે કેસર, વિજયાને બદલે પોતેજ વિજયા બનીને દિદાષખાન સાથે જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—સ્થળ સંભાકરણની છાવણી

પતીના જીવનની શિક્ષા માગવા, વિજયા અને વિમળા મલાકરણ પાસે આવે છે. સંભાકરણ વચન આપે છે. પણ માગણીની વાત માંલજતાં વચન પાળવામાં આનાકાની કરે છે. વિમળાની વિનવણી છત્રસાલ પોતાનો જમાઈ છે, એ વાત જાણતાં સંભાકરણ વધારે ઉકેરાય છે અને વિમળાનો તીવ્રરુદ્ધાર કરે છે, એવામાં સંજા વરસથી બા શાહની બેગમ બની બેઠેલી અને જેના માટે સંભાકરણે આટલો ગજબ ગુળથો છે તે સંભાકરણની બહેન લલીતા આવી પહોંચે છે અને હીરાદેવીની પ્રપંચ બાજુની તમામ હકીકત સમજાવે છે. ચંપતરાયની નિર્દોષતાની ખાતરી થતાં સંભાકરણને અનહદ પરતાવો થાય છે અને પોતાને અવળે માર્ગે દોરનાર હીરાદેવીની વધ કરી છત્રસાલને સ્વતંત્રતાના સ્વામીપદે સ્થાપવાની પ્રતિજ્ઞા કરે

જો, પિતૃવા વિષયજાને અભયદાન મળે છે. તેઓ વાન્ને લલિતાને
અપ્પાર માને છે. અને તેના આશ્રયમાં રહે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—હીરાદેવીનું અંતઃપુર.

દુરાશાના રૂપમાં પલટાઈ ગયેલી હીરાદેવીની મહાવાક્યસ્ય
સ્વે બ્યકર રૂપ ધારણ કરે છે. તમામ આડ ખીલીઓ ખસેડી મુકી
દેવે બાકી રહેલી સંભારણુ રૂપી આડ ખીલી કાઢી નાંખી સમગ્ર
અદેવતાની સામ્રાજી સ્વાધી હીરાદેવીને અભીભાષા થાય છે ખીણ
ખાબુ શીદાઈખાન એવી યુક્તિ કરવાનો યત્ન કરે છે કે હીરાદેવી
તથા સંભારણુ અંદર અંદર કપાઈ મરે, બુબ્બનેનો સંકેત. ઉચ્ચ-
રાયેલા સંભારણુ આવીને હીરાદેવી પાસે લલીતાનો ખુલાસો માગે
છે હીરાદેવી નકટ મળે તેનું મુખ ગણી કાઢે છે. સંભારણુ કોષમાં
હીરાદેવીને મારવા તૈયાર થાય છે. શીદાઈખાન તેને પકડીને કેદ કરે
છે. પાનાની અપુણ્ય રહેલી પ્રતિજ્ઞા તેનો પુત્ર પુરી કરે છે દસપત
આવીને હીરાદેવીને મારે છે. અને દ્વિદાઈખાન તેને પણ કેદ કરે છે.

પ્રવેશ ૪ થો—સ્થળ કેશનું નિવાસસ્થાન

દ્વિદાઈખાનની કેશરે કરેલી કળેતી.

કાર્ય વિભાગની પુણાકૃતિ.

પ્રવેશ ૫ થો—દીલીમાં કારાગૃહે કેદ પકડાયેલા અદેવતાને
સ્વતંત્રતા મેળવવાની છદ્દ છોડી દેવાની શરતે શહેનશાહ આશી
આપવાનું કહે છે પરંતુ અટકી વીરોનો દેક જરા પણ ડગતો નથી
તેથી આખરે ચીમકને શાહ તેમનો વધ કરવાનો કુક્રમ કરે છે,
શાહનદો મોઆજમ, શહેનશાહને લેમ ન કરવા વિનવે છે અને
અદેવતાઓની સ્વતંત્રતાની પ્રતિજ્ઞા આપે અર્થે જ એમ સમ-

જાવે છે. શાહ એ વાતની સાબીતી માગે છે દીવ્ય દર્શન થાય છે અને ચોપાર આંસુએ રહતી પોતાના દુઃખાની દાદ માગતી ગાયમાતા હિન્દવાસીઓ પાસે દીનવાણીથી આજીજી કરતી દેખાય છે.

જુઓ (ગાયની અરજ) પાનું ૩૧

ગાયનો કરણાલાપ સાંભળી શહેનશાહનું દીવ્ય પીંગળાં જાણે છે તેથી તરથી પોતાની કુલ્લ સન્નતતમાં કોઈપણ માણસ ગૌવધ ન કરે એવી આજીજી દેરે છે. આ ધર્મ ભાવનાથી હિંદુ મુસલમાનોની સામ્યા એકતા સંધાય છે. શહેનશાહ બહાદર બુદ્ધિવાળાને બંધનમુક્ત કરે છે. નિબળા તથા વિમળાનાં હવમાલ સાથે જન્ન કરી આપે છે ને પહેરામણીમાં બુદ્ધિબંડની રવત જતા આપે ન. બુદ્ધિવાળા જાતો જીવંથી શાહનો ઉપકાર માને છે અને દિન- રાત્રી માગતાં જાયજાય કાર ખોલાય છે.

છત્ર વિજય

નાટકનાં ગાયનો

પ્રભુ પ્રાર્થના

શ્રી ઝં નમું શંકર
ગીરિજાવર પીનાંકજર
બદ્રિનાથ વિશ્વંસર,
ચરણશરણ, વિષ્ણુહર. —શ્રીઃ
પરમ પ્રભુ અજશમર,
ભાલયદ્ર ત્રિશુલધર,
અગ્નિદેવર ગંગાધર,
બ્રહ્માકર ધર, હે કરુણાકર;
શીવ શંકર હર—શ્રીઃ

—આભાઓ—

૧

સહુથી સારો દેશ અમારો બહાલો હિન્દુસ્તાન
અમને બહાલો હિન્દુસ્તાન.
જેનાં વિજયનાં ગાન, જનાં મન સહુનાં મસ્તાન
અમારું એજ નિરંતર તાન —અમને બહાલો

અરજુ વહે કોરાલ્ય કળાનાં, વરસે બ્યાં વિજાન;
 ધર્મ ભાવના ઉત્તમજાનેનાં ગાય દેવ મશા ગાન;
 પ્રકટ બ્યાં થયા પુરુષ જળવાન
 વસે બ્યાં હિન્દુ મુસલમાન
 જનુની જન્મભૂમી એ સુખદર સ્વર્ગ સમાન—અમને

મોઆજીમ—

૨

આનંદે અમ ઉર રક્ષાં છલકારી,
 સહુ જન મંગલ ગાયે વધાઈ —આનંદે
 બંદી જનો શુભ આશીર્વા આપે.
 શાંતિ રહી જગમાંહિં છવાઈ —આનંદે

નાચનારીઓ—

૩

મોહે પનઘટપર નંદલાલ છેડ ગયોરે,
 મોરી નાબુક કલેયાં મરોર ગયોરે;
 મોરી ચોલીકે તંગ બંધ તોર ગયોરે —મોહે
 કંકરી મોહે મારી, ગગરી ફોર ડારી;
 રયામ મુંદર ચુનરીઅં લીંબાય ગયોરે;
 મોહે નયનમ કે સેનમે સમભાય ગયોરે —મોહે

કંચુકીરાય }
 ખવાસણા } —

૪

રંગ લાગ્યોરે રંગ લાગ્યો
 તાશં તીખાં મેણોનો રંગ લાગ્યોરે —રંગ
 અમે રસિયાના રંગમાં રંગાણાં

અમે રાજવીના નામે વેચાણારે — રંગ.

આહા ભર્યા આ પ્રેમના પીવા અને પાવા,
અજબ આ ચીજ સરભાઈ જગતમાં દ્રીઢ બહેલાવા

અંડી કરાળી લેરવીની આ પ્રસાદી માનીએ
રોજ ઠીચે રાખવાથી કોક દહાડે ફાવીએ — તાર.

કંચુકી-કેશર ભગો:— ૫

પાતલીઆ પાલવ છોરો કોઈ જોઈ જાયે.
નખરાળાં શીદ તરછોડો મારો જીવ બાયે.
ભોળી ભાળી હું બાળ કુંવારી.
બાળો ભોળો હું છું પ્રણયારી.

{ ઇંડો છોડો મારો હાથ મરડાઈ બાય છે—
આના આવા ચાળા જોઈ લાલ લાલ થાય છે
કાં શું થાય છે ?
મારો જીવ બાય છે અરે હાય હાય હાય }

વિજયા સપ્તમીઓ:— ૬

સરખી સાહેલી શાળી ઉપવનમાં બાતીરે.
મનમાં મલકાતી કંઈ મદમાતી હૃદય રસ ઝીલતીરે.
સોના મનમાં એવા કોડ;
મળજો સરખા સરખી જોડ;
લલના લજવાતી શરમાતી હૃદય રસ ઝીલતીરે.
નવ પદ્મવ મંડીત લતા નવ કુસુમીત કુલ બાગ;
નવ ચૌવન મંડીત તલુ નવનવ પ્રેમ-સિંચ.
ફરખી શી હરતી ફરતી, અંતર આનંદે ભરતી
સુમન તણાં મન હરતી શી હરખાતી-હૃદય રસ.

સપી—

૭

સપી જોને કાંટો વાગ્યો કુલડાં કેમ વીણ્યાં આ જાય ?
 છે જરાક જેવો કાંટો પણ અંતરમાં ઉઠે લાલ — સપી
 પીડા ડારમી હૃદયે જાગી ઝીણું ઝીણું ખટકે જોયમા
 મું થાય કેંધે સમજાય નહિ જીવ જાય મધુરે ચટકે અનરુ.
 પીડા આ શી કહેવાય ? ના રહેવાય
 જીવડો જાય અરરર લવક લવક થાય — સપી

વિજયા સપીઓ—

૮

આલી નયન બાણ ક્યાં વાગ્યાં ?
 મનના મુગ્ધ ભાવ ક્યાં જાગ્યા ? સાચુ ખોલ ખોલ ખોલ.
 કોણે રસિકવર મળ્યા પરસ્પર ક્યાં હૃદયો અનુરાગ્યાં ?
 અંતર ખોલ (૨)
 લોચનીમાં મદવેશ નહસે અધર સુધારસ તરસ્યાં
 વચીકરણ કોણે કીધાં આ, વહાલ કહે ક્યાં વરસ્યાં ?
 સાચું ખોલ (૨)
 લાલ કોણે ને લગની સાની હજી હું બાળ કુંવારી
 ચાલાકી મૂઝી દો અનુરા જાણી ઠગાઈ તમારી
 ફટો છોડ છોડ છોડ—આલી.

છત્ર-વિજયા-સપીઓ—

૯

વૃક્ષ તમે મંબુલ આ વેલડીના કાંત
 વેલડી અમારી સંભાળજો

—૨૩—

આજથી 'તમારી બની કીંકરી હો રાજ !
 રનેહે સહુણા 'સંભાળજે —વૃક્ષ-
 ભવગ્ણ વિશ્રામ પ્રાણ ભવનની દહાણુ છે,
 હૃદય તણા દેવ હૃદય મંદીરે વિરાજશે.
 કીંકરી ઉગારી શ્યામ ભવન આરામ છે.
 નેહ સાર્યા નયને નિહાળશે,
 ભાગ્ય દેવી ! ભુવનને ઉજાળશે —વેલી

કેશર—

૧૦

હ્યો કોઇ કુલ હ્યોરે ફૂલ,
 માલણ મદધેલી અર્ધિ આપી
 કુલડાં રસભર સુંદર લાવી,
 મન માને તો ખરચો મૂલ —હ્યો
 બાઈ, બુઈ, ચંપો ચમેલી, કુલડાં સર્વ સુવાસી.
 ગુલાબની તો વાતજ ન્યારી,
 ખીલેલી પાંખડી છે ખાસી હ્યો તપાગી
 કરશે મનડું જો મશગુલ હ્યા.

વિજયા—

૧૧

કંઈક કરો પરવા પિતાજીએ પૂર્વજોના નામની શુભ કામની,
 ખરતંત્રતાની સંપત્તિને સાક્ષી થા કામની. —કંઈક
 માતૃભૂમિને કાશ્વે લીધાં દેહ બદ્ધીદાન;
 દેશોદેશ ગવાય છે આજ સુધી યશમાન.
 અતાપ બાપા રાજ, ખીરવીર કાશ્વે જલ્યા.

અટકી ટેક જેના જગમાં બધે ગવાયા;
કેસરબીની કાયા હિમાલય શી છાયા;
સૂરજવંશી જાયા, પીતામહના નામની

—શુભ૦

વિમળા—

૧૨

અજબ રંગે રંગી અંગ અંગે અનંગે
બન્યું મનડું મસ્તાન, ખોઈ સઘળી મેં સાન
હૂં તો હારી હા'ય મદન તણા જંગે
વાણી નયનમાં; આંખ હૃદયમાં

—અજબ૦

કોઈ કહો ક્યાંથી આવ્યાં ?

અજબ ભુરૂં નાખી ઠગારે
હારી હતો ફસી તારે ફદે

—અજબ૦

નાચનારીઓ—

૧૩

હાળીડા તો આવે દોલજી ધુમતડારે
આયો મારી જોડીશ જવાનરે
આશકશ દોહા હાં હાં રે આશકશ દોહા ?
છોડો મારી બબુરી પાટોશજી દેખેરે
મેં તોરે ખુલાયો દોલજી એકલોરે (૩)
લાયો લાયો સાથીડારો સાથરે
મેં તોરે ખુલાયો દોલજી રાતરોરે (૩)
આયો આયો ઉગતડી પરભાતરે

—આશકશ૦

—આશકશ૦

અંક ૨ નો

નાચનારીઓ—

૧૪

છવ્યાં (૩) દે નૂરી તારે,
 ચારી બાંધેં તોપે માહે તમામ,
 શાહબાદે સલામ કરેં ગુલ્યાં —છવ્યાં૦
 આજે સિકન્દરહો, આલમકા સરવરહો;
 તુ બન્દા પરવરહો શાહે જહાન.
 શાહમાન—તૂહો હરઆન
 બાવેદાન, જીઓ સુલતાન
 ચમકે તારા આલમઆરા, જગકા પ્યારા
 જીલ્લે હુમા જનમ જનમ રહે સદા —છવ્યાં૦

બોઆજીમ—

૧૫

હવે દિલ વિશાળ કરજો ભારતનાં બાળ સમજો
 બહાલું વતન તમારું ભારત રક્ષાળ સમજો
 કુસંપ બીજ વાવ્યાં ઝેરી પવન કુંકાવ્યા
 ફૂલ કંટકે છવાયાં ફળ શાં ઉગ્યાં તે સમજો
 કૈં સંપ બીજ વાવેા ખુશો મધુર વહાવેા
 દીલ દીલથી તો મીલાવેા નહિ લેદસાવ સમજો
 ફનિયાં વિષે રક્ષાણું છે હિન્દુસ્તાન તમારું
 તમે બાળ હિન્દના છો હિન્દ મુસલમાન સમજો

કંચુકી-કેશર-ભગો— ૧૬

આશીષ બાપુ આપો,

અહીંઆંથી વાંતો માપો

મારા રાજ ચાલાકી આનું નામ છે.

તાલ કેવો કીધો ?

ભગલા દગો તેં દીધો

આ સિંહ તણો ચાલાકીથી શીકાર પડાવી દીધો.—મારા

લોગ લાગ્યા મારા મેં ભગલાને ઘરમાં ઘાલ્યો.

ગાંટાળો ગંબીર કર્યો ને બુલબુલ આ લઈ ચાલ્યો—

(વાહરે મારા બહાલા—લટકાળા લહેરી લાલા)

કેશર શીદ કરો છો ચાળા ?

તમને લઈ જાય મેટરવાળા

—મારા

વિજયા-સખી— ૧૭

ભોજન આવેરે આખી આલમને નાચ એ નચાવે

એ રંગ લાવે અરે હારે હાવ ભાવે—

જગ જન મન લોભાવે—મોહાવે—આખી.

મદ ભરેલી આંખડીનું ઘેન ખીલને આવે ખેંહની.

વાણી બને છે મુઠી—સાન કરી સમજાવે ખેંહની—અહ

રસસાગર હૃદયે વહે, નયણે નેહ છવાય;

અંચલ ચિત્ત બને અને જગ આ પ્રેમી જીવાય.

મનડું મસ્તાન-આંખ મદથી ભરેલી;
 ફનિયાં દેખાંય પ્રેમઘેલી ખનેલી.
 રસિક રંગે રાગે, અનંગ રંગ લાગે
 સ્નેહાળ ઉર ભાગે, જીવણ દહાણુ ભાગે-એ-હાં જોનન.

વિજયા-વિભાગ:- ૧૮

કુંવરજી ! જાઓ જાઓ જરા તો લજાઓ.
 અલખેલી ! આવો આવો ચોવનનો લઘએ લ્હાવો.
 શાને સમજી થઈ આમ સતાવો ? વીરા ? કુંવરજી
 પરણી પ્રીતે પ્યારી થાઓ.
 નવ ખોલ ઘટે તમને આવો
 દીલખર આવો ના તલસાવો ના ગભરાઓ
 કંઈ શરમાઓ-કુંવરજી જાઓ જાઓ

ફેશર-ભાગો:- ૧૯

મોહમાં અંજાણી તારા કંદમાં ફસાણી હું તો ભૂલી.
 ભગા તારા બલકામાં તો જોણી હું ભરમાણી.
 થાણી પીને ઘર પુછે તું નહોતી કંઈ અજાણી હુંતો.
 મેં તો જાણ્યું તું સાચી સાડીઓ મંગાવશે.
 મોંઘા મોંઘા મૂલના એ મોતીડાં ટંકાવશે.
 હીરલે બહાવશે-માણેકે મહાવશે.
 વા વા વા ઘરખાર વગરના ઠાકરના કંકરાણી.
 તમે છાના રહો છેલાણી
 શ્યાણી જગલી સપડાણી

—હુંતો ભૂલી

કેસર—બગે. } — ૨૦
કંચુકી—હીરો.

હવે હાલો હલામણુ રાજમાંરે કરો કેદની મળા,
હાય લોમાંથી બાહા નીકળ્યારે લોગ લાગ્યા ભગા.
જેમું કેવાં લડાવ્યાં લાકડારે મળા ગાળો ગગા,
{ રાજ સખો કંઇ રીત—નહોય પરાણે પ્રીત }
{ બધું ઠીક છે ઠીક (૨) }
સકને રીઝાવશે તો સર્વ સુખે પામશે,
પ્રેમી પંખીડાને પ્રીતથી પાળજો.
તેજ બનીને જંદાને છુલ્લાવજો —હાલો.

અંક ૩ જો.

નાચનારીઓ— ૨૧

કુલનકી સેજ ખીછાયકે મયેં સોતી ધીરે ધીરે
કર પકરત મોરા આયકે નટખટ વો ધીરે ધીરે
લાખ જાનકર કર તો છુરાયે,
પર સારી નહીં છુટી હાયે;
દોખો સખી નહીં શ્યામ લગાયે —કર પકરત
મોતન માળા તુટ ગઇ મયેં હો ગમ બે ધ્યાન,
શ્યામ અધરસ લૂંટ રહે ભયે નિપટ નાદાન.
ખેલસકર છાતી ધરકાઈ,

અખ અમત વો મયેં શરમાઈ;

બર નો રીસે અરવા લગાઈ

—૪૨ પદ્ય

ફિદાઈ-કેશર } — ૨૨
કેશુકી-ભગો }

અમારી ફતેહના ઠંકા

ફુલાઈ હ્યો ખેટા બંકા

થાય દેજે, બેલી વળને, ઠંકા લેને

શીદ કરો શંકા? લૂંટવાની નથી લંકા—અમારી

અંદરી ખીજને બાય, ધણી ગોળ ચોખા ખાય,

ન્યાય આતો આવો થાય વાહ વાહ.

{ સંસારનો લ્હાવો દઉં
બેલી ઉઠી પોકો લઉં કેમ }
તડાટ તડ ધુમ (૩)

—અમારી

વિજયા—

૨૩

પાલવ પાથરી મહારાજ માણું હીક્ષા મુંજને દેશો,

કરગરી કહું છું કંઠણ હૃદય નવ કરશે.....માણું

માનીતા છો મહિપતિ મોટા મોટપ મનમાં ધરશે,

આશાભરી આ અખળા આવી,

નીરાશ તાત ન કરશે—માણું

વિજયા-વિમળા—

સાધુજનો પોતે તરી આ જગત જનને તારતા,

સ્વર્થ તણ પોતાતણો પરમાર્થ અંતર ધારતા.

સત શરી સમ શીતળ વચનો સુધા ભર્યાંજ તમારાં વચને .
 તાપ પાપ હરી વ્યથીત હૃદયમાં સૌંચે અભિરસ ધારા
 અક્ષય કીર્તિ અવિચળ પામે
 જુગ જુગ જીવે સુખે વિરામે
 જગવતી ! દર્શન દિવ્ય તમારાં
 જગ મંગલ કરનારાં.....વચનો

કેશર—

૨૪

કામી જન અંધ જગતમાં મનાય
 હીણા હરામી કહેવાય.....કામી
 નીતિનું નામ મૂકી અધમ અનિતિ કરતા
 પ્રભુશી જરીએ ના ડરતા અહરનિશ કર્મે કરતા
 લંપટ નહિ લજવાય.....કામી

કેશર-ભગો—

૨૫

રસીલા તારા પ્રેમે બની છું હું વેલી.
 તારા રૂપે થેલો હું અલખેલી . બની
 હું સતી છું સાનરાણી,
 બંદો હલામણુ છેલ
 લેખનો ફરેલ પુરાં વિકરેલ.

{ માનીતા મહારાજા મોંઘા માન બાવા મેલો }
 { છલમલવાળી છેલછપીલી હું નટનાગર થેલો }

રંગીલા છે રઢીઆળા

વાલમણુ લાગો બહાલા

મોહન બંશીવાલા બની છું.

ગાયત્રી અરજી ૨૬

(આ ગાયત્રી સાથે ગાયત્રી છુટ છે.)

નથી દીધાં દુઃખો તમને ન તમને ત્રાસે જાણ્યાં છે,
અમારાં જાણનો હકે દઈ તમારાં જાણ પાળ્યાં છે.
અમારાં દેહનાં દૈવત નીચોવી તમને અર્પ્યાં છે,
કરાવી પાન પચનાંને જીવન તમને સમર્પ્યાં છે.
અરે ઓ હિન્દના વાસી શું બેઢલો એહ આપો છે,
જનાવી ચર્મના બેડા, છરાથી ગળાં કાપો છે.

બોઆજીમ—

૨૭

ઇકઠે મીલકર ઉઠો બીરાદર,
પુકારો શંકર અલ્લાહ હો અકબર.
બીરાદરીસેં મીલો બીરાદર
રખો ન કીના હીરદેકે અંદર
પ્યાસેં ઝમઝમકે પી બ્રહેમન;
વળુ હો ગંગાકે જલસે મોમીન
કરો તીલાવત કુશંકી હિન્દ,
પહોડો મુસલમાનો વેદ મંતર.
ઝરીમ કહોડો યા કૃષ્ણ કહેડો;
અકાન કાબા મુકામ મંદર,

—ઇકઠે

સમાપ્ત.

બહાર ખબર.

નામે લખેલાં પુસ્તકો શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજના મુકામ
જ્યાં હોય ત્યાંથી મળજે. માટે જેઓ માહેબને જ્ઞેષ્ઠતા હોય તેઓએ
ગ્રેકડી કીમને મંગાવી લેવા. વી. પી. થો મેડલવામાં ખાતરી નહિ.

આપડીના નામ	કીમત	આપડીનાં નામ	કીમત
૧ ખેડારી તલવાર ...	૦-૪-૦	૨૧ જોહર શ્વમશીર	૦-૪-
૨ અક્ષરિ વિધામિત્ર	૦-૪-૦	૨૨ શ્રી જ્યમતી	૦-૪-
૩ સંગેજની	... ૦-૪-૦	૨૩ કિરિલી-પુરવા	... ૦-૪-
૪ પરશુરામ	... ૦-૪-૦	૨૪ કનક કેશરી	... ૦-૪-
૫ જન્મવાતી	... ૦-૪-૦	૨૫ ત્રિપ્રેમી કલાપી	... ૦-૪-
૬ સરસ્વતીચંદ્ર	... ૦-૪-૦	૨૬ રામર લખી	... ૦-૪-
૭ સતી તોરણ	... ૦-૪-૦	૨૭ પીપા ભગત	... ૦-૪-૦
૮ પુવરણ પુડલીક	... ૦-૪-૦	૨૮ હોમન પદ્મણી	... ૦-૪-૦
૯ સતી પદ્માવતી	... ૦-૪-૦	૨૯ જસલ તારણ	... ૦-૪-૦
૧૦ સ્વયંકુમરી	... ૦-૪-૦	૩૦ માંડલ પદ્મશાહ	... ૦-૪-૦
૧૧ સ્વદેશ સેવા	... ૦-૪-૦	૩૧ પ્રવાળ સાગર	... ૦-૪-૦
૧૨ 'રા' માંડળીક	... ૦-૪-૦	૩૨ ગજ લીલા	... ૦-૪-૦
૧૩ છત્ર વિજય	... ૦-૪-૦	૩૩ મહાગાથા શાન્તપ્ર	... ૦-૪-૦
૧૪ સરદાસ	... ૦-૪-૦	૩૪ માલવિકા મંમત્ર	... ૦-૪-૦
૧૫ શ્રી ભક્તિવંશ	... ૦-૪-૦	૩૫ વીર દુર્ગાદા	... ૦-૪-૦
૧૬ સુરેખા હાલ	... ૦-૪-૦	૩૬ સતી મનરી (હીદી)	... ૦-૪-૦
૧૭ નામર ભગત	... ૦-૪-૦	૩૭ મહાવેતા કાદમ્બરી	... ૦-૪-૦
૧૮ નીલમ આળક	... ૦-૪-૦	૩૮ રાજા મંમદ	... ૦-૪-૦
૧૯ યોગ કન્યા	... ૦-૪-૦	૩૯ મંમદ લીલા	... ૦-૪-૦
૨૦ મનહર મેના	... ૦-૪-૦	૪૦ સેવક વર્ષ (હીદી)	... ૦-૪-૦

નકુભાઈ કાકુભાઈ શાહ.

ચાલેક—શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

